

Η ζωή και το έργο του Γιάννη Γιαννακίδη: μια μελέτη περίπτωσης

Γεωργίου Αντρία
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ιωάννου Νικόλας
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Συμεωνίδου Σιμώνη
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη

Έχει παρατηρηθεί πως από το σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα απουσιάζουν θέματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρία. Όταν όμως συμπεριλαμβάνονται, τότε το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα παρουσιάζει τα άτομα με αναπηρία ως δυστυχισμένα και προβάλλει την άποψη ότι η κοινωνία θα πρέπει να τα βοηθήσει μέσω των συναισθημάτων του οίκτου και της λύπησης. Στο άρθρο αυτό αναπτύσσεται το επιχείρημα ότι το αναλυτικό πρόγραμμα μπορεί να εμπλουτιστεί με υλικό που έχει δημιουργηθεί από τον Γιάννη Γιαννακίδη, ο οποίος είναι κωφός ζωγράφος. Για τους σκοπούς της έρευνας έγιναν συνεντεύξεις, λήφθηκαν φωτογραφίες των έργων τέχνης του και εντοπίστηκε υλικό που σχετίζεται με τον ζωγράφο. Η ανάλυση των συνεντεύξεων και του υλικού έγινε σύμφωνα με την προσέγγιση των Σπουδών για την Αναπηρία (ΣΑ). Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν τη χρησιμότητα του υλικού που συλλέχθηκε για την ανάπτυξη θετικών στάσεων προς την αναπηρία. Το άρθρο καταλήγει σε προτάσεις για το πώς θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το υλικό του Γιάννη Γιαννακίδη στο σχολείο με στόχο την ανάδειξη του έργου του συγκεκριμένου ζωγράφου αλλά και την κατασκευή θετικής εικόνας για τα άτομα με αναπηρία μέσω της προβολής του έργου και των απόψεών του για σημαντικά ζητήματα.

Εισαγωγή

Η αντιμετώπιση της κοινωνίας απέναντι στα άτομα με αναπηρία έχει αλλάξει με την πάροδο των χρόνων. Παλαιότερα τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονταν ως κάτι το 'αφύσικο' ή 'δαιμονισμένο' (Βασιλείου 1998, Ζώνιου-Σιδέρη 1998), ενώ τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται συχνά ως τραγικές φιγούρες ή υπερ-ήρωες (Riddell and Watson 2003 στις Δημητρίου, Μονογιού, Πέτρου και Συμεωνίδου 2012) και όχι ως άτομα που ανήκουν σε μια κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Η επίδραση της ιατρικής επιστήμης και συναφών κλάδων αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στη ζωή των ατόμων με αναπηρία. Το ιατρικό μοντέλο υποστηρίζει πως η αναπηρία είναι πρόβλημα του ατόμου (Oliver 1996). Τα άτομα θεωρούνται παθητικά και πρέπει να εξαρτώνται από τους ειδικούς, των οποίων ο απώτερος τους στόχος είναι να «ομαλοποιήσουν» το άτομο στα πρότυπα του «κανονικού», όπως το ορίζει η κοινωνία των «αρτιμελών» (Βλάχου 2000). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα με αναπηρία να παρουσιάζονται ως εξαρτημένα, άτομα άξια οίκτου και λύπησης τα οποία χρειάζονται τη στήριξη της κοινωνίας, γιατί πιστεύεται πως δεν μπορούν ή/και δεν έχουν τις δυνατότητες να ζήσουν ανεξάρτητα (Oliver 1996, Phtiaka 1999, Χαραλάμπους 2004, Symeonidou 2009a).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκε στη Βρετανία το κοινωνικό μοντέλο από τους ακτιβιστές με αναπηρία και χρησιμοποιήθηκε ως 'πολιτικό όπλο' για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους (Συμεωνίδου και Φτιάκα 2012). Το κοινωνικό μοντέλο αποτέλεσε σημαντικό σταθμό στην ιστορία των ατόμων με αναπηρία, γιατί ήρθε σε σύγκρουση και

αμφισβήτησε έντονα τις θέσεις του ιατρικού μοντέλου. Συγκεκριμένα, ο Oliver (1996) υποστηρίζει πως τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία οφείλονται στους περιορισμούς που βάζει η ίδια η κοινωνία (π.χ. δυσκολίες στην πρόσβαση στο περιβάλλον, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, στην εκπαίδευση, αποκλεισμός από την εργασία κ.λπ. Σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο, η αναπηρία (disability) είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα και όχι αποτέλεσμα της σωματικής, αισθητηριακής ή ψυχοσυναισθηματικής «βλάβης» (impairment). Το κοινωνικό μοντέλο ώθησε τα άτομα με αναπηρία να αμφισβητήσουν τη δύναμη των ειδικών και των γιατρών να ελέγχουν τη ζωή τους (Thomas 2007). Η απήχηση που είχε το κοινωνικό μοντέλο δημιούργησε άμεσες συνδέσεις με την πραγματικότητα των ατόμων με αναπηρία, αφού αναγνώρισε τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ως προβλήματα της κοινωνίας (Thomas 2007, Oliver and Barnes 2012). Τα άτομα με αναπηρία, στην προσπάθειά τους να οικοδομήσουν την ταυτότητα τους μέσα στις αναπηρικές οργανώσεις, οδηγήθηκαν στη δημιουργία του κλάδου «Σπουδές για την Αναπηρία» (ΣΑ) (Gabel 2004, Connor, Gabel, Gallagher and Morton 2008). Στη συνέχεια, αναπτύχθηκαν οι θεωρητικές προσεγγίσεις, που συνέβαλαν στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της αναπηρίας.

Η συμβολή της φεμινιστικής προσέγγισης ήταν καθοριστική για τις ΣΑ, γιατί υποστήριξε πως είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη η προσωπική εμπειρία της αναπηρίας που διαφέρει ανάλογα με τη φύση της αναπηρίας και το φύλο (Thomas 2001). Σύμφωνα με τη φεμινιστική προσέγγιση, κάποιοι περιορισμοί που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία οφείλονται στη 'βλάβη' και όχι σε κοινωνικούς φραγμούς. Η φεμινιστική προσέγγιση θεωρεί ότι το «προσωπικό είναι πολιτικό» (personal is political) και υποστηρίζει πως ο διαφορετικός τρόπος που βιώνει ένα άτομο με αναπηρία την αναπηρία του επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τον πολιτικό του αγώνα (Thomas 2001). Η μεταμοντερνιστική προσέγγιση αναγνώρισε τη συμβολή του κοινωνικού μοντέλου στους πολιτικούς αγώνες των ατόμων με αναπηρία αλλά υποστήριξε πως η ομαδοποίηση των ατόμων με αναπηρία δυσκολεύει την ανάπτυξη θεωρίας για την αναπηρία. Οι μεταμοντερνιστές υποστηρίζουν πως μια επαρκής θεώρηση της κοινωνικής θεωρίας της αναπηρίας πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις διαστάσεις της εμπειρίας των ατόμων με αναπηρία, δηλαδή τη σωματική, βιολογική, ψυχολογική, πολιτιστική, κοινωνική και πολιτική και να λαμβάνει υπόψη την κουλτούρα και το ευρύτερο πλαίσιο (Shakespeare and Watson 2001, Corker and Shakespeare 2002).

Την τελευταία δεκαετία έχει αναπτυχθεί η προσέγγιση των «Σπουδών για την Αναπηρία στην Εκπαίδευση» (ΣΑΕ), η οποία αποτελεί την σύζευξη των ΣΑ και της Ενιαίας Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τους Connor *et al.* (2008) οι ΣΑΕ αντιτίθενται στο ψυχοιατρικό μοντέλο και έχουν ως κύριο στόχο να προωθήσουν την κατανόηση της καθημερινής προσωπικής εμπειρίας, τις απόψεις και τις αντιλήψεις των ατόμων με αναπηρία μέσω της κατανόησης των σχέσεων της αναπηρίας και της κοινωνίας, την κουλτούρα, τη λογοτεχνία, την ιστορία, τη φιλοσοφία, την πολιτική, τη ρητορική και την τέχνη. Επίσης προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των ατόμων με αναπηρία με τα άτομα χωρίς αναπηρία για την προώθηση των ερευνών χειραφέτησης, στις οποίες τα άτομα με αναπηρία «θεωρούνται ως συν-ερευνητές και όχι ως αντικείμενα έρευνας» (Ιακώβου-Χαραλάμπους και Συμεωνίδου 2011: 5). Τέλος, οι ΣΑΕ έχουν ως βασική παραδοχή ότι η αναπηρία αποτελεί κοινωνική κατασκευή, η οποία εξετάζεται με τα «εργαλεία» και τις

υποθέσεις των ΣΑ στο πεδίο της εκπαίδευσης (Gabel 2004).

Στο άρθρο αυτό, οι εμπειρίες και το έργο του Γιάννη Γιαννακίδη αναλύονται μέσα από τη θεωρία των ΣΑ και παρουσιάζονται εισηγήσεις για αξιοποίηση του υλικού από τους εκπαιδευτικούς, σύμφωνα την θεωρία των ΣΑΕ.

Μεθοδολογία

Ακολουθήθηκε η μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης για την όσο το δυνατόν καλύτερη κατανόηση του Γιάννη Γιαννακίδη ως άτομο και ως καλλιτέχνη. Στο εγχείρημα αυτό, είναι πρωτίστης σημασίας να εισακουστεί η φωνή των ατόμων με αναπηρία σε θέματα που τους αφορούν άμεσα, αφού σύμφωνα με τον Barton (2010), οι έρευνες που αφορούν τα άτομα με αναπηρία και δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τη «φωνή» τους είναι αλαζονικές και παραπλανητικές. Η επικοινωνία με τον Γιάννη Γιαννακίδη επιτεύχθηκε αρχικά μέσω του facebook, μέσω του οποίου διευθετήθηκε η πρώτη συνάντηση. Έγιναν δύο συνεντεύξεις διάρκειας μίας ώρας η κάθε μια, οι οποίες μαγνητοφωνήθηκαν και απομαγνητοφωνήθηκαν, με τη συγκατάθεση του Γιαννακίδη. Η πρώτη συνέντευξη είχε το χαρακτήρα της ελεύθερης συζήτησης, ενώ η δεύτερη βασίστηκε σε κλείδα ερωτήσεων που είχε εκπονηθεί για το σκοπό αυτό. Οι δύο συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στη Σχολή Κωφών με την παρουσία διερμηνέα τον οποίο επέλεξε ο ίδιος ο Γιαννακίδης. Πραγματοποιήθηκε επίσης επίσκεψη στην γκαλερί του, όπου εκεί φωτογραφήθηκαν οι πίνακες του. Με αφορμή την επίσκεψη στην γκαλερί, έγινε συζήτηση για άλλες πτυχές της ζωής του, οι οποίες δεν αναφέρθηκαν στις δύο προηγούμενες συναντήσεις. Έγινε επίσης έρευνα στο διαδίκτυο όπου εντοπίστηκε επιπρόσθετο υλικό που αφορούσε τον ίδιο (π.χ. συνεντεύξεις στον Τύπο). Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιήθηκε το θεωρητικό πλαίσιο των ΣΑ.

Το προφίλ του Γιάννη Γιαννακίδη

Ο Γιάννης Γιαννακίδης γεννήθηκε το 1965 στο Μπέλλα-Πάις. Τα πρώτα του βήματα στη ζωγραφική τα έκανε σε ηλικία οκτώ χρονών κοντά στον πατέρα του, που είναι ερασιτέχνης ζωγράφος. Φοίτησε στη Σχολή Κωφών όπου μεταξύ άλλων παρακολούθησε και μαθήματα τέχνης με καθηγητή τον Αριστείδη Αναστασιάδη και Ανδρέα Κωνσταντίνου. Παράλληλα, παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής στο ζωγάφο Ανδρέα Χαραλάμπους. Ο Γιαννακίδης φοίτησε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών για έξι χρόνια (1983-1989). Το 1988 έλαβε μέρος σε ομαδική έκθεση δεκαπέντε Κύπριων φοιτητών της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών στο Σπίτι της Κύπρου και το 1989 σε μια δεύτερη ομαδική έκθεση της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Σήμερα είναι βοηθός διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης και διδάσκει Τέχνη στη Σχολή Κωφών και στη Σχολή Τυφλών. Μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιήσει 11 ατομικές εκθέσεις. Πέρα από το έργο του στη ζωγραφική, ο Γιάννης Γιαννακίδης διετέλεσε πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Κύπρου (2004-2011) και συμμετείχε στην Επιστημονική Επιτροπή για την καταγραφή της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας. Τέλος, ήταν υποψήφιος βουλευτής με το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών στις βουλευτικές εκλογές του 2006 και του 2011.

Αποτελέσματα

Η ανάλυση των συνεντεύξεων και του υλικού του Γιάννη Γιαννακίδη έγινε με βάση το

θεωρητικό πλαίσιο των ΣΑ και καλύπτει τις πιο σημαντικές πτυχές της ζωής του: εκπαίδευση, επαγγελματική πορεία, δράση στο κίνημα των ατόμων με αναπηρία, συμβολή στην καταγραφή της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας, πολιτική δράση, απόψεις για την κοινωνία. Σημειώνεται εδώ ότι αντιπροσωπευτικό υλικό και συνεντεύξεις του Γιάννη Γιαννακίδη υπάρχουν στην ιστοσελίδα Ψηφίδες Γνώσης (2014).

Εκπαίδευση στη Σχολή Κωφών και στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών

Για τον Γιάννη Γιαννακίδη, η φοίτηση στη Σχολή Κωφών καθόρισε σε σημαντικό βαθμό τη μετέπειτα ζωή του. Ξεκίνησε να φοιτά εκεί στην ηλικία των 7 χρονών και καθ' όλη τη σχολική του ηλικία έμενε στο οικοτροφείο της Σχολής. Αναπόφευκτα, όπως υποστηρίζει και η βιβλιογραφία, ο κοινός χώρος συμβίωσης των Κωφών στο οικοτροφείο καλλιεργεί μια κοινή κουλτούρα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια κοινή ταυτότητα (ΜΕΑΚ χ.χ.). Η ενασχόληση του με τη ζωγραφική, επηρεάστηκε από τους καθηγητές της Σχολής Κωφών, τον Αριστείδη Αναστασιάδη και τον Ανδρέα Κωνσταντίνου, οι οποίοι αναγνώρισαν το ταλέντο του και τον παρότρυναν να παρακολουθήσει μαθήματα Τέχνης στον ζωγράφο Ανδρέα Χαραλάμπους. Στην πορεία τον παρότρυναν να δώσει εξετάσεις για την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών όπου κατάφερε να περάσει και να φοιτήσει εκεί για έξι χρόνια. Αυτά τα άτομα, σε συνδυασμό με την επιρροή που ο Γιαννακίδης είχε και από τον πατέρα του, ο οποίος ήταν ζωγράφος, φαίνεται να καθόρισαν, σύμφωνα με τον ίδιο, την επιλογή του να ασχοληθεί με τη ζωγραφική.

Σύμφωνα με τον Γιαννακίδη, στις σπουδές του στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών δεν αντιμετώπισε ιδιαίτερες δυσκολίες.

Έρχονταν με ενημέρωναν, με χτυπούσαν στον ώμο μου και μου έλεγαν πως «η ώρα 2 θυμάσαι πως έχουμε σεμινάριο να πάμε». Και ήταν παράξενο. Για μένα ήταν πολύ παράξενο που ήμουν τόσο τυχερός.

Γενικά ο Γιαννακίδης είχε αυτοπεποίθηση κατά τη διάρκεια των σπουδών του. Σε αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι είχε γύρω του άτομα που τον αποδέχονταν, αλλά και ο ίδιος είχε αποδεχτεί τον εαυτό του. Η αποδοχή της αναπηρίας συνδέεται με τον προσδιορισμό των στόχων, τη δραστηριοποίηση και το θετικό προγραμματισμό για το μέλλον (Δαμιανίδου και Φτιάκα 2011).

Επαγγελματική πορεία

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία τα άτομα με αναπηρία βρίσκονται συχνά μπροστά σε «κλειστές πόρτες» στην προσπάθειά τους για επαγγελματική αποκατάσταση (Συμεωνίδου 2014). Επίσης η Σχολή Κωφών είχε αμφισβητηθεί για την ποιότητα της διδασκαλίας και στο παρελθόν κατηγορήθηκε πως λειτουργούσε περισσότερο ως ίδρυμα παρά ως σχολή Κουμπάνου και Φτιάκα 2009). Παρόλα αυτά, ο Γιαννακίδης κατάφερε να αποκτήσει ένα πανεπιστημιακό πτυχίο που τον βοήθησε στην εξασφάλιση εργασίας. Επιπλέον οι εκπαιδευτές του από τη Σχολή Κωφών αναγνώρισαν το ταλέντο του και τον βοήθησαν να καλλιεργήσει τις δεξιότητες στο σχέδιο, οι οποίες αποδείχθηκαν χρήσιμες για την επαγγελματική του πορεία.

Ο Γιαννακίδης ως επαγγελματίας ζωγράφος, έχει εκθέσει κατά καιρούς τους πίνακες του.

Η θεματολογία των έργων του περιλαμβάνει τοπία, προσωπογραφίες και νεκρή φύση.

Μερικοί πίνακες του Γιαννακίδη απεικονίζουν το Μπέλλα-Παίς και μέσα από αυτούς θέλει να περάσει το μήνυμα της επιστροφής.

Όσον αφορά τα υλικά που χρησιμοποιεί για να ζωγραφίσει είναι το μολύβι, οι λαδομπογιές και οι νερομπογιές. Τέλος, το κύριο χαρακτηριστικό που έχουν οι πίνακες του είναι η χρήση πολλών χρωμάτων. Συγκεκριμένα αναφέρει:

Εγώ όταν ζωγραφίζω νιώθω πολύ ωραία πρώτα απ' όλα. Κάθε μέρα βλέπω, παρατηρώ τα χρώματα, το πώς με βοηθούν τα χρώματα που υπάρχουν τριγύρω μου να εκφραστώ, νιώθω αγάπη όταν ασχολούμαι με τη ζωγραφική, όταν βλέπω τη φύση και αυτή μου δίνει δύναμη να ζωγραφίζω.

Δράση στο κίνημα των ατόμων με αναπηρία

Ο Γιαννακίδης συνδικαλιζόταν στην κοινότητα των Κωφών για 23 χρόνια. Διετέλεσε πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Κύπρου (ΟΚΚ) από την ίδρυση της (2004-2011) και συμμετείχε στο διοικητικό συμβούλιο της Κυπριακής Συνομοσπονδίας Οργανώσεων Αναπήρων (ΚΥΣΟΑ).

Σύμφωνα με τον ίδιο, οι στόχοι που είχε θέσει όταν ήταν πρόεδρος της ΟΚΚ ήταν οι εξής: να αναγνωριστεί η Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα (ΚΝΓ) ως επίσημη γλώσσα από το κράτος, να αναγνωριστεί το απολυτήριο της Σχολής Κωφών ως ισότιμο των γενικών σχολείων και να εργοδοτούνται οι κωφοί στις δημόσιες-κοινωνικές υπηρεσίες. Το 2011 αποχώρησε γιατί είχε ολοκληρώσει μια μεγάλη πορεία στο κίνημα και είχε

πραγματοποιήσει σε ικανοποιητικό βαθμό τους στόχους που είχε θέσει ως πρόεδρος. Σύμφωνα όμως με τη Symeonidou (2009b) τα άτομα με αναπηρία που αναλαμβάνουν την ηγεσία των οργανώσεων συνηθίζουν να θέτουν προσωπικούς στόχους. Όταν οι στόχοι έχουν επιτευχθεί, αποφασίζουν να αποχωρίσουν επειδή δεν έχουν κάτι άλλο να επιτύχουν, και αυτό φαίνεται να επιβεβαιώνεται στην περίπτωση του Γιαννακίδη. Τα προσωπικά του βιώματα φαίνεται να είχαν καθοριστικό ρόλο στους στόχους που έθεσε ως πρόεδρος του κινήματος (Thomas 2001).

Η Συμβολή του στην καταγραφή της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας

Σύμφωνα με τη μεταμοντερνιστική προσέγγιση της αναπηρίας, η κουλτούρα, η γλώσσα και η ιστορία συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση της αναπηρίας και στην περίπτωση του Γιαννακίδη, τα στοιχεία αυτά αλληλεπίδρασαν σε σημαντικό βαθμό και καθόρισαν τις εξελίξεις και τη συμμετοχή του στην καταγραφή της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας (ΚΝΓ).

Η νοηματική γλώσσα αποτελεί το σπουδαιότερο στοιχείο της κουλτούρας των Κωφών και η καταγραφή της συμβάλλει στην ανάπτυξη της συμμετοχής της Κοινότητας των Κωφών στις κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, τόσο της κοινότητάς τους, όσο και της κοινωνίας των ακουόντων (Rosen, 2008). Η έμφαση που δόθηκε αρχικά στην προφορική μέθοδο με την ίδρυση της Σχολής Κωφών και η απαγόρευση της χρήσης νευμάτων από την τοπική κοινωνία (εκπαιδευτικοί και γονείς), περιόρισε την ανάπτυξη της νοηματικής γλώσσας μεταξύ των Κωφών στην Κύπρο. Η αναγνώριση της νοηματικής γλώσσας από τη Βουλή το 2006, η έναρξη της διαδικασίας καταγραφής της και η ολοκλήρωση της καταγραφής της το 2012, δηλαδή μετά από 59 χρόνια από την ίδρυση της Σχολής Κωφών (Corker and Shakespeare 2002, Κουπάννου και Φτιάκα 2009) αποτέλεσαν σημεία-σταθμό για τους κωφούς της Κύπρου.

Ο Γιαννακίδης συμμετείχε στην επιστημονική επιτροπή για την καταγραφή της ΚΝΓ. Συγκεκριμένα αναφέρει για την εξέλιξη της καταγραφής:

Η Βουλή είχε αποφασίσει τη συνεργασία της Σχολής Κωφών, της Ομοσπονδίας Κωφών και του Υπουργείου Παιδείας. Αυτοί οι τρεις φορείς να συνεργαστούν για την καταγραφή της νοηματικής γλώσσας. Το Υπουργείο Παιδείας είχε διαλέξει τρεις ομάδες, αναλόγως επαρχίας, Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού, ομάδες εργασίας κωφών [...] για την καταγραφή της νοηματικής γλώσσας και σ' αυτήν συμμετείχαν μόνο κωφοί

Ο Γιαννακίδης νιώθει περήφανος για τη συμμετοχή του στην επιτροπή της καταγραφής της ΚΝΓ, όπως φαίνεται στην πιο κάτω δήλωση:

[...] βοηθήσαμε, συμβάλλαμε στην ανάπτυξη και στην επικοινωνία μεταξύ των κωφών και φυσικά μεταξύ των ακουόντων και των κωφών και θα είναι χρήσιμο εργαλείο για τους ακουόντες να μάθουν κάποιο λεξιλόγιο. Είναι πολύ σημαντικό για την επικοινωνία της κοινότητάς μας, για να αρχίσει να λειτουργεί αυτή η επικοινωνία

Πολιτική δράση

Ο Γιαννακίδης ήταν δύο φορές υποψήφιος βουλευτής (2006 και 2011) με το κίνημα των Οικολόγων Περιβαλλοντιστών μετά από πρόταση του κινήματος. Η απόφασή του να ασχοληθεί με την πολιτική ερμηνεύεται με την φεμινιστική προσέγγιση, αφού τα προσωπικά βιώματα του Γιαννακίδη και η ενεργός συμμετοχή του στην ΟΚΚ αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες για αυτή την απόφαση. Σύμφωνα με την Thomas (2001), «το προσωπικό είναι πολιτικό» και ο Γιαννακίδης με την υποψηφιότητα του ήθελε να διεκδικήσει τα δικαιώματα που ο ίδιος και οι υπόλοιποι κωφού στερούνταν, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα στην πρόσβαση στην πληροφορία, στην επικοινωνία και στην αγορά εργασίας.

Ο Γιαννακίδης αναφέρει πως η πρόσβαση των κωφών στα ΜΜΕ είναι περιορισμένη. Συγκεκριμένα αναφέρει:

Το δελτίο [ειδήσεων] που είναι η ώρα 6 [στη νοηματική] είναι καλό, αλλά δυστυχώς είναι πολύ σύντομο. Από την άλλη θα θέλαμε να βλέπουμε και τα κεντρικά δελτία ειδήσεων, ή τουλάχιστον να είχαν υποτίτλους, αφού έχουμε κι εμείς πρόσβαση, αφού εκεί γίνεται εκτενής αναφορά στα γεγονότα, είναι άδικο! [...]. Στην Κύπρο υπάρχει μεγάλη αδιαφορία, από το κράτος, από τη Βουλή, από το [ημι]κρατικό κανάλι, υπάρχει. Όμως πρέπει να αγωνιστούμε πολύ για αυτό.

Αναφορικά με τις δημόσιες υπηρεσίες, επιθυμεί τη δημιουργία ενός ειδικού κέντρου για την επίτευξη της καλύτερης επικοινωνίας των Κωφών.

[...] οι διάφοροι υπάλληλοι στις δημόσιες υπηρεσίες δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με τους κωφούς. Δεν μπορούν να το κάνουν αυτό.[...]. Κάποιες απ' αυτές τις υπηρεσίες θα ήταν καλό να μαθαίνουν τη νοηματική γλώσσα και να μπορούσαν έτσι να επικοινωνήσουν πιο εύκολα με τους κωφούς, οι οποίοι απευθύνονται στις διάφορες υπηρεσίες.

Επιπρόσθετα αναφέρει πως οι κωφοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες την εξεύρεση εργασίας λόγω των προκαταλήψεων της κοινωνίας.

Πολλές φορές αν και καταφέρνουμε να πάμε σε συνέντευξη για μια δουλειά μόλις διαπιστωθεί η αναπηρία μας, οι υπεύθυνοι αλλάζουν χίλια χρώματα και τελικά μας απορρίπτουν. Οι περισσότεροι εργοδότες σαν δικαιολογία αναφέρουν ότι δεν μπορούμε να απαντήσουμε τηλέφωνα (Κάζα 2009).

Ο Γιαννακίδης θεωρεί ότι η αντιμετώπιση των κωφών ατόμων πολλές φορές δεν συνάδει με το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αναπηρία μετατρέπεται σε πολιτικό θέμα και σχετίζεται με τον αποκλεισμό που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία, καθώς και την κοινωνική καταπίεση (social oppression) μέσω των κοινωνικών διακρίσεων (Zoniou-Sideri, Deropoulou-Derou, Karagianni and Spandagou 2006).

Οι αντιλήψεις της Ελληνοκυπριακής κοινωνίας σε θέματα αναπηρίας

Ο Γιαννακίδης τάσσεται εναντίον του φιλανθρωπικού μοντέλου (Phtiaka 1999, Συμεωνίδου και Φτιάκα 2012) και των φιλανθρωπικών θεσμών (π.χ. Ραδιομαραθώνιος), οι οποίοι λειτουργούν ως άλλοθι για την παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

[...] ούτε τον οίκτο τους [θέλουμε], ούτε κρίμα είμαστε. Ό,τι όλοι θέλουμε. Προφανώς όλοι έχουμε δικαιώματα, όλοι κάτι χρειαζόμαστε, όλοι κάτι θέλουμε αλλά όχι μέσω της φιλανθρωπίας.

Συμπερασματικά, η εμπειρία της αναπηρίας διαφέρει από άτομο σε άτομο και εξαρτάται από τον τύπο της αναπηρίας, το φύλο του ατόμου, την προσωπικότητά του, αλλά και άλλους παράγοντες. Στην περίπτωση του Γιάννη Γιαννακίδη η απώλεια ακοής δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην προσωπική του ζωή, ενώ αγωνίστηκε για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των κωφών στην κοινωνία της Κύπρου.

Συζήτηση

Το έργο και οι απόψεις του Γιάννη Γιαννακίδη αποτελούν ένα εξαιρετικό υλικό που μπορεί να αξιοποιηθεί στα πλαίσια των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΝΑΠ, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2010), γιατί μπορεί να προάγει θετικές στάσεις απέναντι στην αναπηρία. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται εισηγήσεις για το πώς μπορεί να αξιοποιηθεί το υλικό αυτό στη διδασκαλία διάφορων γνωστικών αντικειμένων στα ΝΑΠ της προσχολικής και δημοτικής εκπαίδευσης. Λόγω της περιορισμένης έκτασης του άρθρου, οι εισηγήσεις που παρουσιάζονται εδώ είναι ενδεικτικές και αφορούν στο ακόλουθα γνωστικά αντικείμενα: γλωσσικό μάθημα, φυσικές επιστήμες, εικαστικές τέχνες και μαθηματικά.

Στο γλωσσικό μάθημα, οι πίνακες του Γιαννακίδη θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εξάσκηση των μαθητών στην περιγραφή. Η συνέντευξη του Γιάννη Γιαννακίδη θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την εκμάθηση των βασικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους της συνέντευξης. Η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία του ευθύ και πλάγιου λόγου.

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής, θα μπορούσαν να παρουσιαστούν οι πίνακες του Γιαννακίδη που απεικονίζουν το Μπέλλα-Πάις και οι μαθητές να τους σχολιάσουν. Η συνέντευξη του Γιάννη Γιαννακίδη θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ώστε οι μαθητές να γνωρίσουν τον καλλιτέχνη. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να γίνει κριτική ανάλυση των πινάκων, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να γνωρίσουν έναν καλλιτέχνη που κατάγεται από την κατεχόμενη Κύπρο. Οι πίνακες του θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τη διδασκαλία επιμέρους θεμάτων που σχετίζονται με την Εικαστική Αγωγή, όπως για παράδειγμα η ρεαλιστική απεικόνιση τοπίου.

Πίνακας: Εισηγήσεις για Αξιοποίηση του έργου του Γιάννη Γιαννακίδη στο αναλυτικό πρόγραμμα

Μάθημα/Τάξη/Ενότητα	Ενδεικτικοί Στόχοι Νέου Αναλυτικού Προγράμματος Οι μαθητές:	Προτεινόμενο Υλικό
Γλωσσικό Μάθημα Ε΄-Στ΄ Δημοτικού «Γνωρίζω, Δεν Ξεχνώ, Διεκδικώ» - Το Μπέλλα-Πάις	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της συγγραφέα • Να διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις, έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων των κειμένων • Να έρθουν σε επαφή με το κειμενικό είδος της περιγραφής και να εντοπίσουν ομοιότητες-διαφορές με το κειμενικό είδος της συνέντευξης. • Να εντοπίσουν και να κατανοήσουν την λειτουργία του γραμματικό-συνακτικού φαινομένου «Ευθύς και πλάγιος λόγος» μέσα στο κειμενικό είδος της συνέντευξης. • Να μετατρέπουν τον Ευθύ λόγο σε Πλάγιο και αντίστροφα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακες που αναδεικνύουν το Μπέλλα-Πάις • Συνέντευξη Γιάννη Γιαννακίδη
Αγωγή Υγείας Ε΄-ΣΤ΄ Δημοτικού «Δημιουργία και βελτίωση του κοινωνικού εαυτού» και «Δημιουργία ενεργού πολίτη»	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύσσουν, να διαμορφώνουν και να εφαρμόζουν κοινωνικές δεξιότητες σε σχέση με την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα • Να εντοπίζουν προβλήματα που δημιουργούνται μέσα από την κοινωνία και να εισηγούνται τρόπους επίλυσής τους 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνέντευξη Γιάννη Γιαννακίδη • Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (Άρθρο 9 και Άρθρο 27)
Εικαστική Αγωγή Γ-Ε΄ Δημοτικού «Πολιτιστική Κληρονομιά και Εικαστική Δημιουργία» «Μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοση της ελεύθερης και κατεχόμενης Κύπρου»	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς της ελεύθερης και κατεχόμενης Κύπρου • Να σέβονται και να εκτιμούν την εικαστική δημιουργία του τόπου τους ως μέρος της πολιτιστικής τους ταυτότητας» 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακες για το Μπέλλα-Πάις • Συνέντευξη Γιάννη Γιαννακίδη
Μαθηματικά Προσχολική Ηλικία «Δυσδιάστατα Γεωμετρικά Σχήματα»	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν και να ομαδοποιήσουν τα δυσδιάστατα σχήματα στους πίνακες του Γιάννη Γιαννακίδη ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακες του Γιάννη Γιαννακίδη που περιλαμβάνουν διάφορα σχήματα.
Φυσικές Επιστήμες Προσχολική Ηλικία «Ζώα»	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά της γάτας. • Να κατανοήσουν την έννοια «κατοικίδιο ζώο» 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακας του Γιάννη Γιαννακίδη που απεικονίζει μια γάτα. • Φωτογραφίες που δείχνουν τη γάτα ως κατοικίδιο ζώο.
Φυσικές Επιστήμες Προσχολική Ηλικία «Οικολογία» και «Φυτά»	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξηγούν τους λόγους που πρέπει το περιβάλλον να διατηρείται καθαρό, χρησιμοποιώντας τις λέξεις «απορρίμματα» και «ανακύκλωση» 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακες του Γιάννη Γιαννακίδη (τοπία).
Φυσικές Επιστήμες Προσχολική Ηλικία «Ανθρώπινο Σώμα»	<ul style="list-style-type: none"> • Να ονομάζουν τα χαρακτηριστικά του προσώπου και να αναγνωρίζουν τις αισθήσεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • Πίνακες του Γιάννη Γιαννακίδη που (ανθρώπινα πρόσωπα).

Ο πίνακας του Γιαννακίδη που αναπαριστά μια γάτα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στη θεματική ενότητα «Ζώα» για τους μαθητές της προσχολικής ηλικίας. Ο πίνακας αυτός θα αποτελεί το σημείο αναφοράς. Ωστόσο μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλες ζωγραφιές ή/και φωτογραφίες, με στόχο οι μαθητές να αναγνωρίσουν μερικά χαρακτηριστικά της γάτας (εμφάνιση, κίνηση κ.ά.). Επιπρόσθετα, ο συγκεκριμένος πίνακας μπορεί να αξιοποιηθεί και για τη διδασκαλία της έννοιας «κατοικίδιο ζώο». Ο εκπαιδευτικός σε αυτό το σημείο μπορεί να χρησιμοποιήσει φωτογραφίες, ζωγραφιές ή/και βίντεο που δείχνουν τη γάτα ως κατοικίδιο ζώο.

Επιπλέον, οι πίνακες με θεματολογία τα τοπία (φυσικό περιβάλλον) θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στις θεματικές ενότητες «Οικολογία» και «Φυτά». Σε αυτή την περίπτωση θα μπορούσε να ζητηθεί από τους μαθητές να συγκρίνουν τους πίνακες του Γιαννακίδη με φωτογραφίες που δείχνουν ένα μολυσμένο περιβάλλον (απόβλητα/σκουπίδια στο δάσος και στη θάλασσα).

Οι πίνακες του Γιαννακίδη, που απεικονίζουν δυσδιάστατα γεωμετρικά σχήματα και μοτίβα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διδασκαλία μαθητών προσχολικής ηλικίας.

Επίλογος

Η συλλογή και αξιοποίηση του υλικού που δημιουργήθηκε από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία μπορεί να συμβάλει στην καλλιέργεια θετικών στάσεων προς την αναπηρία. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες ώστε να περάσουν τα κατάλληλα μηνύματα, τα οποία θα αμφισβητούν τις διαχωριστικές στάσεις και να τερματίσουν τις προκαταλήψεις που υπάρχουν για την αναπηρία. Οι απόψεις και το έργο του Γιάννη Γιαννακίδη μπορούν να ενσωματωθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα με τρόπο που να προσθέτει στην καλύτερη κατανόηση θεμάτων αναπηρίας αλλά και τέχνης. Η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στη δημιουργία ενός σχολείου για όλα τα παιδιά, το οποίο θα σέβεται τη διαφορετικότητα. Ένα τέτοιο σχολείο θα προετοιμάσει τα παιδιά για να ζήσουν σε μια δημοκρατική κοινωνία που θα ανταποκρίνεται στα μέλη της με σεβασμό.

Αναφορές

Ελληνόφωνες

Βασιλείου, Γ. Ε (1998). *Τα Εκπαιδευσιμα Νοητικά Καθυστερημένα Παιδιά και Έφηβοι*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Βλάχου, Α (2000) Ομαλοποίηση, κοινωνικές δομές και εκπαίδευση. Στην *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, 54: 34-39.

Δαμιανίδου, Ε. και Φτιάκα, Ε. (2011). Η αναπηρία μέσα από την εμπειρία μαθητών του εσπερινού σχολείου. Στις Κ. Μαύρου και Ι. Λαμπριανού (επιμ.) *Πρακτικά Συνεδρίου «Κοινωνική Δικαιοσύνη και Συμμετοχή: Ο ρόλος της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης»*, 25-27 Νοεμβρίου, Λευκωσία, Κύπρος (σσ. 96-114).

Δημητρίου, Ν., Μονογιού, Ε., Πέτρου, Χ. και Συμεωνίδου, Σ. (2012). Εμπλουτίζοντας

το Αναλυτικό Πρόγραμμα με το έργο των καλλιτεχνών με αναπηρία: Μια μελέτη περίπτωσης. Στους Ν. Τσαγγαρίδου, Κ. Μαύρου, Σ. Συμεωνίδου, Ε. Φτιάκα, Λ. Συμεού, Ι. Ηλία (επιμ.) *Πρακτικά 12^{ου} Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου «Η κρίση και ο ρόλος της Παιδαγωγικής: Θεσμοί, Αξίες, Κοινωνία*. Πανεπιστήμιο Κύπρου», 8-9 Ιουνίου, Λευκωσία, Κύπρος (σσ. 219-230).

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ιακώβου-Χαραλάμπους, Μ και Συμεωνίδου, Σ. (2011). Από τις Σπουδές περί Αναπηρίας στις Σπουδές περί Αναπηρίας στην Εκπαίδευση: Μια αλυσιδωτή αντίδραση έτοιμη προς εκμετάλλευση. Στα *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες: Μια πρόκληση για το σχολείο και την κοινωνία»*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 1-3 Δεκεμβρίου 2011, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Κάζα, Α.Ε. (2009). Κραυγές αγωνίας από κωφούς. Ανακτήθηκε στις 3 Ιουλίου 2014 από <http://www.sigmalive.com/simerini/news/social/132276>

Κουμπάνου, Α. και Φτιάκα, Ε. (2009). *Από το περιθώριο στο μάτι του κυκλώνα: Η εκπαίδευση των κωφών στην Κύπρο*. Αθήνα: Πεδίο.

ΜΕΑΚ (χ.χ). *Πρώτο εκπαιδευτικό πακέτο επιμόρφωσης: Η κοινωνία και οι Κωφοί. Κοινωνότητα και Κουλτούρα Κωφών*. Αναρτήθηκε στις 3 Ιουλίου 2014 από <http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=208&cid=69>

Συμεωνίδου, Σ. και Φτιάκα, Ε. (2012). *Εκπαίδευση για την ένταξη: Από την έρευνα στην πράξη*. Αθήνα: Πεδίο.

Συμεωνίδου, Σ. (2014). *Διαστάσεις της αναπηρίας στην Κύπρο. Αναλύοντας εμπειρίες καθημερινής ζωής και πολιτικού αγώνα*. Αθήνα: Πεδίο.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2010). *Αναλυτικά προγράμματα προδημοτικής, δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.

Χαραλάμπους, Δ. (2004). «Ο Περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμος 113(1)/99»: Υλοποίησή του στη Δημοτική Εκπαίδευση. Στους Α. Γαγάτσης, Ε. Φτιάκα, Λ. Κυριακίδης, Ν. Τσαγγαρίδου και Μ. Κουτσούλης (επιμ.), *Πρακτικά του Παγκύπριου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου «Σύγχρονες Τάσεις στην Εκπαιδευτική Έρευνα και Πρακτική»*. Πανεπιστήμιο Κύπρου, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Μάιος 2004, Λευκωσία, Κύπρος.

Ψηφίδες Γνώσης (2014). *Ψηφιακό Portfolio Γιάννη Γιαννακίδη*. Ανακτήθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2014 από <http://www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/el/digital-portfolios/17-gr-articles/top-menu/digital-portfolios/124-yiannis-yiannakidis>

Αγγλόφωνες

Barton, L. (2010). Response. *British Journal of Sociology of Education*, 31(5): 643-650.

Connor, D., Gabel, S., Gallagher, D and Morton, M. (2008). Disability studies and inclusive education – implications for theory, research and practice. *International Journal of Inclusive Education*, 12(5-6): 441-457.

Corker, M. and French, S. (1999). Reclaiming discourse in disability studies. In M. Corker and S. French (Eds) *Disability Discourse*. Buckingham: Open University Press (pp. 1-11).

Corker, M. and Shakespeare, T. (2002). Mapping the Terrain. In M. Corker and T. Shakespeare (Eds) *Disability/Postmodernity*. London: Continuum (pp. 1-17).

Gabel, S. (2004). *Disability studies in education*. Retrieved 3 July 2014 from <http://edr1.educ.msu.edu/DSEConf/SusanGabel.htm>

Oliver, M and Barnes, C. (2012). *The new politics of disablement*. New York: Palgrave Macmillan.

Oliver, M. (1996). *Understanding disability: From theory to practice*. Hampshire: Palgrave.

Pthiaka, H. (1999). Disability, Human Rights and Education in Cyprus. In F. Armstrong and L. Barton (Eds) *Disability, Human Rights and Education. Cross-Cultural Perspectives*. Buckingham: Open University Press.

Rosen, R.S. (2008). Descriptions of the American deaf community, 1830-2000: epistemic foundations. *Disability and Society*, 23(2): 129-140.

Shakespeare, T. and Watson, N. (2001). The social model of disability: an outdated ideology? In S. Barnatt and B. Altman (eds.) *Exploring theories and expanding methodologies*. Amsterdam: JAI (pp. 9-28).

Symeonidou, S. (2009a). Trapped in our past: The price we have to pay for our cultural disability inheritance. *International Journal of Inclusive Education*, 13(6): 565-579.

Symeonidou, S. (2009b). The experience of disability activism through the development of the disability movement: How do disabled activists find their way in politics? *Scandinavian Journal of Disability Research*, 11(1): 17-34.

Thomas, C. (2001). Feminism and disability: the theoretical and political significance of the person and the experiential. In L. Barton (Ed) *Disability, Politics and the Struggle for Change*. London: David Fulton Publishers (pp. 48-58).

Thomas, C. (2007). *Sociologies of Disability and Illness. Contested Ideas in Disability Studies and Medical Sociology*. New York: Palgrave Macmillan.

13^ο Παγκύπριο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου

Zoniou-Sideri, A., Deropoulou-Derou, E., Karagianni, P. and Spandagou, I. (2006). Inclusive discourse in Greece: strong voices, weak polices. *International Journal of Inclusive Education* 10(2-3): 279-291.